

Výchova v životě člověka

Výchova je specificky lidský druh činnosti

Výchova je společenský jev

Význam výchovy pro jednotlivce

**Společenská determinace výchovy a význam výchovy
pro společnost**

Výchova v životě člověka

Výchova je specificky lidský druh činnosti,(specificky lidská)

zaměřené cílevědomě na utváření tělesných a duševních vlastností, vytváření vztahu ke světu. Je to společenský jev, zaměřený na člověka jako na učící se bytost. Provází člověka a lidskou společnost od jejího vzniku. Má velký význam pro každého jedince tím, že jej učí žít v dané společnosti a získávat znalosti, dovednosti a osobnostní vlastnosti, které mu umožňují pracovat, dále se intelektuálně, citově a mravně vyvíjet a podílet se nejrůznějším způsobem na rozvoji lidské společnosti.

Výchova je společenský jev Někteří autoři přeceňují význam výchovy, jiní jej nedoceňují nebo odmítají. Komenský například se domníval, že výchova je cestou k nápravě lidstva, jiní se domnívají, že ekonomické zákonitosti stačí k ovlivnění lidí. Jisté analogie výchovného působení nalezneme u živočichů, ale tam je biologická determinace jiná, než u lidí: kočka se rodí jako šelma a kořata se učí chytat myši (kořist). Dítě ale musí být vedeno k tomu, aby se stalo člověkem. Jsou známy příklady „vlčích dětí“ nebo nechtěných, zanedbávaných dětí, které byly ponechány mimo působení vlivů společnosti a okolí a které pak nebyly schopny se ve společnosti pohybovat a žít. Člověk je součástí přírody, ale jeho biologická výbava nestačí. Po narození je bezmocný, je to nehotová bytost, odkázaná na vnější pomoc. Člověkem se stává teprve v procesu socializace, ale ani to nestačí. Potřebuje výchovné působení, protože je to bytost odkázaná na učení v širším i užším smyslu. Výchova je usměrňujícím a regulativním činitelem socializace jedince. O novorozence se někdo musí starat, krmit ho, udržovat v čistotě, oblékat, chránit ho, mluvit s ním a pečovat o něj, mít ho rád a učit ho.

Význam výchovy pro jednotlivce

Vývoj člověka je velmi složitým procesem, který probíhá za účasti biologických i sociálních činitelů. Není tedy žádným spontánním procesem, který by byl na vnějších podmínkách nezávislý, ale je determinován i vnějším prostředím. Teprve ve styku s druhými lidmi se dítě učí, jak dávat najevo svou radost nebo nespokojenost, bolest a strach, svá přání, učí se chodit, mluvit, hrát, určitým způsobem se chovat. Toto učení nemá nic společného s vyučováním, vyplývá prostě z prostředí, ve kterém dítě žije a ze způsobu komunikace s ním. Vrůstá do atmosféry daného prostředí a přirozeně si osvojuje modely chování a postoje. Učí se uspokojovat své potřeby společensky doporučeným způsobem, který odpovídá historické etapě vývoje dané společnosti. Takový proces učení představuje učení v nejširším smyslu. V tomto procesu ale potřebuje pomoc a tu mu poskytuje výchova. Výchova je pro život člověka nezbytná – je pomocí v jeho životě, usnadňuje orientaci ve světě, přináší informace, pomáhá je třídit i uplatňovat, učí hodnotit a utvářet vlastní hodnotový systém. *Výchova napomáhá vývoji, pomáhá uchovat z minula kontinuitu života a hledá nové cesty v rychle se měnící realitě.*

Společenská determinace výchovy a význam výchovy pro společnost

V kulturním světě je výchova a vzdělání jedním z lidských práv, jsou pokládány za všelidskou hodnotu. Progresivní výchova zajišťuje kontinuitu historického vývoje, ale ne pouhým konzervováním současného stavu, ale podílem na utváření budoucnosti. Tvořit ale může jen ten, kdo něco zná.

Dobře to vystihuje stará moudrost: jestliže se díváš na jeden rok dopředu, zasej zrno, jestliže na deset let, sázej strom, jestliže na sto let, dej národu vzdělání.

Výchova v životě člověka

Výchova je specifický druh lidské činnosti, (specificky lidská) zaměřené cílevědomě na utváření tělesných a duševních vlastností, vytváření vztahu ke světu. Je to společenský jev, zaměřený na člověka jako na učící se bytost. Provází člověka a lidskou společnost od jejího vzniku. Má velký význam pro každého jedince tím, že jej učí žít v dané společnosti a získávat znalosti, dovednosti a osobnostní vlastnosti, které mu umožňují pracovat, dále se intelektuálně, citově a mravně vyvíjet a podílet se nejrozličnějším způsobem na rozvoji lidské společnosti.

Někteří autoři přeceňují význam výchovy, jiní jej nedoceňují nebo odmítají. Komenský například se domníval, že výchova je cestou k nápravě lidstva, jiní se domnívají, že ekonomické zákonitosti stačí k ovlivnění lidí. Jisté analogie výchovného působení nalezneme u živočichů, ale tam je biologická determinace jiná, než u lidí: kočka se rodí jako šelma a kořata se učí chytat myši (kořist). Dítě ale musí být vedeno k tomu, aby se stalo člověkem. Jsou známy příklady „vlčích dětí“ nebo nechtěných, zanedbávaných dětí, které byly ponechány mimo působení vlivů společnosti a okolí a které pak nebyly schopny se ve společnosti pohybovat a žít. Člověk je součástí přírody, ale jeho biologická výbava nestačí. Po narození je bezmocný, je to nehotová bytost, odkázaná na vnější pomoc. Člověkem se stává teprve v procesu socializace, ale ani to nestačí. Potřebuje výchovné působení, protože je to bytost odkázaná na učení v širším i užším smyslu. Výchova je usměrňujícím a regulativním činitelem socializace jedince. O novorozence se někdo musí starat, krmit ho, udržovat v čistotě, oblékat, chránit ho, mluvit s ním a pečovat o něj, mít ho rád a učit ho.

Vývoj člověka je velmi složitým procesem, který probíhá za účasti biologických i sociálních činitelů. Není tedy žádným spontánním procesem, který by byl na vnějších pod-

mínkách nezávislý, ale je determinován i vnějším prostředím. Teprve ve styku s druhými lidmi se dítě učí, jak dávat najevo svou radost nebo nespokojenost, bolest a strach, svá přání, učí se chodit, mluvit, hrát, určitým způsobem se chovat. Toto učení nemá nic společného s vyučováním, vyplývá prostě z prostředí, ve kterém dítě žije a ze způsobu komunikace s ním. Vrůstá do atmosféry daného prostředí a přirozeně si osvojuje modely chování a postoje. Učí se uspokojovat své potřeby společensky doporučeným způsobem, který odpovídá historické etapě vývoje dané společnosti. Takový proces učení představuje učení v nejširším smyslu. V tomto procesu ale potřebuje pomoc a tu mu poskytuje výchova. Výchova je pro život člověka nezbytná – je pomocí v jeho životě, usnadňuje orientaci ve světě, přináší informace, pomáhá je třídít i uplatňovat, učí hodnotit a utvářet vlastní hodnotový systém. Výchova napomáhá vývoji, pomáhá uchovat z minula kontinuitu života a hledá nové cesty v rychle se měnící realitě. V kulturním světě je výchova a vzdělání jedním z lidských práv, jsou pokládány za všelidskou hodnotu. Progresivní výchova zajišťuje kontinuitu historického vývoje, ale ne pouhým konzervováním současného stavu, ale podílem na utváření budoucnosti. Tvořit ale může jen ten, kdo něco zná.

Dobře to vystihuje stará moudrost: jestliže se díváš na jeden rok dopředu, zasej zrno, jestliže na deset let, sázej strom, jestliže na sto let, dej národu vzdělání.

Společenská determinace výchovy

Charakter a úroveň výchovy a vzdělání vždy odpovídá charakteru života společnosti a etapě jejího rozvoje. V kulturním světě je výchova a vzdělávání uznáváno jako jedno ze základních lidských práv, které má společnost svým členům poskytovat. Vzdělání a výchova je pokládáno za všelidskou hodnotu a také za předpoklad ekonomického rozvoje. Každý krok v historii výchovy měl svůj význam, nebyl jen pomíjející epizodou. Obsahoval nové prvky, umožňující postup vpřed a zároveň podléhal potřebám společnosti a byl jejím odrazem. Jako příklad za všechny další uvedme antickou výchovu, kdy ve Spartě byl kladen důraz na přípravu vojenskou, spojenou s výchovou tělesnou, v Athénách byla výchova více ovlivněna potřebami obchodu a rozvojem kultury.

Současná výchova řeší problémy

celoživotního učení,
budování inkluzivní společnosti,
vzdělávání pro 21. století,
lidských a dětských práv,
multikulturní výchovy nebo
funkční gramotnosti.

Vliv výchovy na společnost

J. A. Komenský se, a to bylo v 17. století, zamýšlel na tím, jak uspořádat společnost a odstranit negativní jevy v jejím životě. Ve spise Všeobecná porada o nápravě věcí lidských, v Pampedii, poukazuje na úlohu výchovy. Vyslovuje požadavek, aby se všichni lidé stali pansofy:

1. Aby rozuměli rozčlenění věcí, myšlenek a řeči

2. Aby rozuměli cílům, prostředkům a způsobům činnosti všeho konání (svého i cizího)
3. Aby uměli rozlišovat podstatné od vedlejšího, neškodné od škodlivého v rozmanitém jednání (jakož i v myšlení a výrociích)
4. A dále aby uměli rozpoznávat odbočení myšlenek, řeči i skutků cizích i svých, a aby vždy a všude dovedli nalézt cestu....
5. Neboť kdyby se naučili tomu všemu všichni všestranně, všichni by se stali moudrymi a svět by se stal plným řádu, světla a míru.
- 6.

Současná mezinárodní Komise UNESCO staví učení lidí na 4 základních typech učení:

1. Učit se poznávat (naučit se učit, koncentrovat se , pamatovat si, myslet)
2. Učit se jednat (dovednosti odborné přípravy, sociálního chování, práce v týmu, iniciativnost, odpovědnost)
3. Učit se žít společně (spolupracovat s ostatními, podíl na všech lidských činnostech)
4. Učit se být (vzdělávání a výchova musí přispívat k všestrannému rozvoji jednotlivců, co nejkvalitnější život)

Bílá kniha a 39 evropských kompetencí jako ukázka toho, co má znát a umět Evropan, člověk v 21. století.

Výchova v České republice

Je modelem, který je historicky podmíněný, odpovídající podmínkám české demokratické společnosti na začátku třetího tisíciletí. Můžeme ji charakterizovat jako cílevědomou, plánovitou přípravu jedince pro život v pluralitní demokratické společnosti. Je to výchova založená na domácích tradicích, na

globálních lidských ideálech, je ve shodě s Ústavou České republiky a s Všeobecnou deklarací lidských práv, která je v ní obsažena. Připravuje jedince pro aktivní, tvůrčí a angažovaný život ve společnosti, ale také jako člověka, který rozvíjí svůj rodinný život, podílí se na životě své obce, svého národa. Naše výchova se chápe jako jeden z významných činitelů rozvoje společnosti vedle činitelů ekonomických, morálních a kulturních.

a) Výchova v širším slova smyslu

b) v užším smyslu

a) veškeré plánovité, cílevědomé, řízené a záměrné působení na člověka, jejíž součástí je rovněž úprava podmínek pro osvojování soustavy vědomostí, návyků a dovedností – vzdělání. Výchova v širším slova smyslu je tedy syntézou výchovy v užším smyslu a vzdělávání.

b) vytváření mravních, estetických, tělesných a pracovních schopností, zájmů a návyků, formování jedincových postojů ke skutečnosti, forem jeho chování a jednání, což se označuje také jako výchova v užším slova smyslu. Jedná se tedy o výchovu v určitých kulturních oblastech, jako je výchova mravní, estetická nebo tělesná.

Někteří autoři se domnívají, že toto dělení je překonané a zbytečné.

Výchova intencionální a funkcionální

Výchova intencionální:

Je pedagogicky záměrné působení na rozvoj osobnosti jedince, výchovné působení určitých lidí – rodičů, učitelů vedoucích na podřízené. Má smysl tam, kde objekt výchovy se stává postupně subjektem, tam, kde se rozvíjí schopnost vychovávat sebe sama, kde se rozdělení na subjekt a objekt výchovy chápe jako relativní vztah, v němž se rozvíjí tvořivost vychovávaných a vnější aktivita vychovatelů podněcuje a usměrňuje vnitřní uvědomělé sebeutváření.

Výchova funkcionální:

Je pedagogicky nezáměrné utváření lidí – přírodou, věcmi, lidmi, vztahy, je to střetávání člověka a světa bez pedagogických záměrů. Postrádá subjekt, který by usiloval o rozvoj člověka. Působení funkcionálních vlivů si plně neuvědomujeme. Tam, kde je záměrné výchovné působení jen formální, může být vliv funkcionálních vlivů dokonce silnější.